УДК 130.2

Анна ЖУКОВА

ФІЛОСОФІЯ МРІЇ У ІМПЛІКАЦІЇ СВОБОДИ

У статті проведено дослідження мрії та свободи, які відтворюються у взаємозв'язку «людина-світ». Свобода притаманна людині, адже звільнює її від обтяжень, що стримують її сутність у рамках завданого буття. Мрія вільної людини зосереджена у багатогранному вимірі особистісних здібностей. У статті розкривається мрія та свобода як евристичний напрямок особистісного та культурному розвитку. Вільне творче світорозуміння створює безмежні можливості для переосмислення вже існуючих моральних переконань і розвитку нових уявлень про основоположні аксіологічні орієнтири. Аргументовано, що мрія перебуває поза часом і простором, вона також, як і свобода, відображає одухотворені бажання. Ці поняття можуть втілюватися в самих себе. Індивід може й мріяти про свободу, або ж будучи вільним — мріяти. Мрії, які формуються у вільному пошуку людини власних ідеальних образів розкривають її творчий потенціал. Свобода в імплікаційному вимірі, завдяки творчому потенціалу мрії, із ідеалу свідомості та розуму трансформується у реальність.

Ключові слова: *мрія, свобода, людина, творчість, звільнення, потенціал.*

У контексті сучасного культурного розвитку свобода спрямовує ідейну орієнтацію людини, а мрія надихає людину на пошуки творчої інтерпретації розуміння свободи. Мрія перебуває у взаємозв'язку з навколишнім світом, а свобода розкриває це розуміння, адже сполучає у собі ідейні основи морально-етичного буття. Уявлення про свободу має виняткове значення, оскільки через неї відбувається осмислення розвитку й існування людини. Мрія втілює в собі образи найбільш бажаного блага і перебуває у взаємозв'язку зі свободою, яка спрямовує ідейну орієнтацію людини, а мрія надихає на пошуки творчої інтерпретації розуміння свободи. Тому доцільно розглянути обидва ці поняття, які сповнені унікальним смисловим змістом для людини.

Свобода притаманна багатьом явищам та формам культури. Вона є культурним та соціальним ідеалом і благом, що перебуває за гранню якого-небудь виміру. Свобода універсальна в інтерпретації. Саме багатогранне уявлення

про свободу як символічної репрезентації тієї або іншої цінності відображено в ідеях багатьох дослідників, зокрема, у методологічних напрямках та концептуальних підходах М. О. Бердяєва, І. Берліна, А. Бергсона, М. Гайдеггера, А. Камю, Г. Марселя, Ф. Ніцше, Ж-П. Сартра, А. Шопенгауера, К. Ясперса.

Мрії про свободу у всіх її проявах становлять постійне прагнення людини пізнати саму себе й світ навколо. Це прагнення, як відзначає Е. Фромм, становить сутність людини протягом формування культури та може бути охарактеризоване у такий спосіб: «Історія людства — це історія зростаючої індивідуалізації й разом з тим історія зростаючої свободи. Прагнення до свободи не метафізична сила, хоча законами природи його теж не пояснити; воно є неминучим результатом процесів індивідуалізації й розвитку культури. Авторитарні системи не можуть ліквідувати основні умови, що породжують прагнення до свободи; точно так само вони не можуть викорінити й прагнення до свободи, що виходить із цих умов» [6, с.90]. У такому суспільстві свобода настільки відділена від людини, яка лише у своїх ідеалістичних уявленнях створює образ свободи, як найвищого блага. Вільна людина здатна до звершень у своїх мріях, наділяючи їх ще більшим духовним значенням. Так само, людина постійна прагне звершитися у своїх уявленнях про свободу, інакше людство вбачає втрату своєї значимості, що призводить до онтологічної та культурної кризи.

На думку А. Шопенгауера, справжню свободу варто розглядати поза явищем, поза людською дією, тоді це й буде свободою. Ось яким чином філософ описує таку свободу: «свобода трансцендентальна, тобто вона не виявляється в явищі, а є лише остільки, оскільки ми відволікаємося від явища й всіх його форм, щоб дістатися до того, що повинне бути мислиме поза всяким часом як внутрішня сутність людини сама в собі» [7, с.369].

Як відзначає А. Камю, «про свободу я можу мати лише те поняття, яке існує в ув'язненого у в'язниці або в підданого сучасної держави. Єдина відома мені свобода — це свобода думки й дії. Абсурд зводить до нуля всі мої шанси на вічну свободу, зате повертає мені свободу вчинків і на неї надихає. Позбавлення надії й майбутнього означає підвищення готовності людини до дії» [4, с.66]. Таким чином, А. Камю описав свободу в якості безкорисного стану людини. Він руйнує уявлення про свободу як про виділений для одного суб'єкта світ, де людина стає володарем для себе. А. Камю вказує на необхідність відмови від віддалення людини однієї від іншої: це веде до повної роз'єднаності суспільства й деградації культури.

За визначенням А. Камю, людина «висувала перед своїм життям мету, вона погоджувала свої вчинки з вимогами переслідуваної нею мети й ставала рабом своєї свободи» [4, с.67]. Мається на увазі, що коли свобода, начебто втискується у визначені людиною рамки, то вона допускає свободу в тому

ступені, у якому вона окреслила уявлення свого щастя. Але чи відчуває в такому випадку себе людина справді вільною? Виявляється що ні, оскільки така свобода — це лише фантом. Її не можливо впустити в межі, до неї не можна спеціально підготуватися. Свобода існує поза заданою дійсністю й тоді в ній знаходить сенс все суще. У такій свободі відроджується вся пишнота й різноманіття людської думки, сам світ стає вільним.

Уявлення про свободу як «звільнення від» відзначив у своїх дослідженнях також Е. В. Ільєнков. Він визначає свободу в такий спосіб: «Свобода» взагалі є формою й результатом акту звільнення (щоразу від чогось) від граничної залежності, і, як така, вона завжди конкретна» [3, с.109].

Варто зазначити, що людина може мріяти вільно, адже не обтяжена ніякими перешкодами для цього. Однак у певних випадків мрією людини є сама свобода. Як відзначив Ж-П. Сартр, «людина — це істота, у якої існування передує сутності, що вона є істота вільна, котра може за різних обставинах бажати лише своєї свободи» [5, с.322]. У цьому аспекті важливо відмітити, що подібні мрії відображають з одного боку високий культурний рівень розвитку індивідуума, що усвідомлює суть свободи, з іншого вказують на поневолення такого індивіда або соціальною, або ідеологічною залежністю.

Дещо іншого підходу у визначенні свободи дотримується М. О. Бердяєв. Його позиція виходить не з раціоналістичного чи волюнтаристичного напрямків уявлення про свободу. М. О. Бердяєв характеризує це поняття у такий спосіб: «Свобода не є негативне граничне поняття, що лише вказує межу, яку не можна раціонально переступити. Свобода — позитивна й змістовна. Свобода не є тільки запереченням необхідності й детермінованості. Свобода не є царство сваволі й випадку на відміну від царства закономірності й необхідності» [2, с.112]. М. О. Бердяєв визначає свободу як творчу міць, що заперечує всяку замкнутість і всякі межі. Це якась таємниця, що пізнається індивідуально й наповнює вільною енергією людину. Мрія людини — це вихід за межі, за межі всіх умовностей: будь то моральні принципи, або ж просторово-часові рамки. Свобода сприяє виходу творчої свідомості й уяви людини до мріяння, нескінченного світу прекрасних і недосяжних уявлень, що впливають на почуття й сприйняття всього існуючого світу.

Свобода відкриває сфери різних інтерпретацій творчої діяльності. Вільний розвиток і становлення індивіда, а також культурних ціннісних орієнтирів, сприяє розкриттю естетичної сприйнятливості мрії до цього вільного середовища творчих образів. З вільної творчості виникає неймовірне різноманіття індивідуальних інтерпретацій, образів, знань, досвіду, ідей, що впливає на вдосконалювання мрії. На думку М. О. Бердяєва, «лише свобода творить абсолютний достаток у світі, лише вільний творить» [2, с.115]. Тільки вільне творче вираження думки про свої ідеальні прагнення створює перспективи

появи мрії, що буде завжди унікальною, оскільки вона не підвладна будь-яким конкретним установленим напрямкам свідомості й культури в цілому.

Свобода створює зв'язок людини зі світом, розкриває безмежний вияв людських мріянь. У цих відносинах «людина-світ» відбувається постійний обмін уявлень про світ у свідомості і її вільному інтерпретуванні в мріях. Єдність людини, що звільнилася, і вільних мріянь означають початок іншого виміру існування. Вільно мріяти, значить мріяти поза буттям, поза тим вибором, що заздалегідь визначений у соціальному середовищі. У контексті більш широкого уявлення, на думку Л. В. Баєвої, «бути свободою значить мати потенції для реалізації безлічі можливостей: мати розум, душу, чуттєвість, тілесність, активність, знання тощо. Бути свободою означає не незначність, а відсутність зовнішньої домінанти в становленні власної індивідуальності і якості» [1, с. 163].

Чому свобода і мрія є цінністю в людському бутті? Відповіддю на це питання може послужити висновок Л. В. Баєвої про те, що «обгрунтування цінності свободи продиктовано прагненням до розкриття творчого потенціалу людини, удосконалюванню природного буття відповідно до уявлень індивіда про благо й красу, можливість незапрограмованого біологічними й соціальними потребами морального, інтелектуального, естетичного вибору» [1, с. 164]. Застосовуючи дану характеристику до мрії, також можна виявити її ціннісне значення. Мрія і свобода, є уявленнями про вищий ідеал або благо. Вони відображають евристичні прагнення людини до вільної інтерпретації її ідей, а також існування всього суспільства, заснованого на принципах свободи.

Мрії недосяжні й часом нереальні, але в поєднанні зі свободою вони неймовірні, оскільки не стримані й не поневолені. Вільно мріючи, можна нескінченно вдосконалювати різноманітні образи мрії. Мрія перебуває поза часом і простором, вона також, як і свобода, відображає одухотворені бажання. Ці поняття можуть втілюватися в самих себе. Індивід може й мріяти про свободу, або ж будучи вільним — мріяти.

Література:

1. Баева Л. В. Ценности изменяющегося мира: Экзистенциальная аксиология истории: монография.— Астрахань, 2004.— 275 с.
2. Бердяев Н. А. Смысл творчества (опит оправдания человека). М.: Изд-во Г. А. Лемана и С. И. Сахарова, 1916.— 358 с.
3. Ильенков Э. В. Философия и культура.— М.: Политиздат, 1991.— 464 с.
4. Камю А. Творчество и свобода. Сборник. Пер. с франц. / Составление и предисловие К. Долгова. Комментарий С. Зенкина.— М.: Радуга, 1990.— 608 с.

5. Сартр Ж. П. Экзистенциализм — это гуманизм // Сумерки богов (сост. и общ. ред А. А. Яковлева).— М.: Политиздат, 1989.— 398 с.

6. Фромм Э. Бегство от свободы Перевод Г. Ф. Швейника.— Москва: АСТ, 2011.— 288 с.

7. Шопенгауэр А. Собрание сочинений: В 6 т. Т. 3: Малые философские сочинения / Пер. с нем.; Общ. ред. и сост. А. Чанышева.— М: ТЕРРА — Книжный клуб; Республика, 2001.— 528 с.

***Анна Жукова*. Философия мечты в импликации свободы.**

В статье проведено исследование мечты и свободы, которые воспроизводятся во взаимосвязи «человек-мир». Свобода присуща человеку, ведь освобождает его от обременений, которые сдерживают его сущность в рамках предопределенного бытия. Мечта свободного человека сосредоточена в многогранных измерениях личностных способностей. В статье раскрывается мечта и свобода как эвристическое направление личностного и культурного развития. Свободное творческое миропонимание создает безграничные возможности для переосмысления уже существующих нравственных убеждений и развития новых представлений об основополагающих аксиологических ориентирах. Аргументировано, что мечта находится вне времени и пространства, она также, как и свобода, отражает одухотворенные желания. Эти понятия могут воплощаться в самих себя. Индивид может и мечтать о свободе, или, будучи свободным — мечтать. Мечты, которые формируются в свободном поиске собственных идеальных образов, раскрывают ее творческий потенциал. Свобода в импликационном измерении, благодаря творческому потенциалу мечты, из идеала сознания и разума трансформируется в реальность.

Ключевые слова: *мечта, свобода, человек, творчество, освобождение, потенциал.*

***Anna Zhukova*. The Philosophy of Dreams in the Implication of Freedom.**

The dreams and freedom are analyzed in the article. They are reproduced in the relationship of human being-world. Freedom is inherent for human being, it frees him/she from the encumbrances that restrains its essence within the predetermined being. The dream of a free person is concentrated in the multifaceted dimension of personality's abilities. A dream and freedom as heuristic direction of personal and cultural development are examined in the article. Free creative outlook creates the unlimited opportunities for rethinking existing moral beliefs and development of the new ideas about the fundamental axiological orientations. It is shown that the dream is beyond time and space, it also, like freedom, displays inspired desire. These concepts could be embodied in ourselves. The individual may dream about freedom, or being free he may dream. Dreams which are formed in the free person's search of her/his own ideal images reveal his/her creative potential. The freedom in the implicational dimension due to dream creative potential is transformed from the ideal of consciousness and the mind into reality.

Key words: *dream, freedom, human creativity, release, potential.*